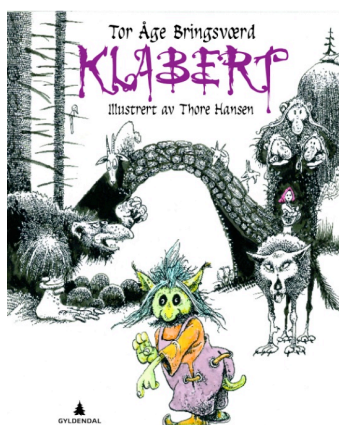

**Norske folkeeventyr som utgangspunkt for lesing og språk- og kulturlæring
- et undervisningsopplegg med flerspråklig elev på 5. trinn**

Delt av Ingvill Fraffjord Cederløv, student på Lesing 2

Bakgrunn og mål

Undervisningsopplegget var iscenesatt for å styrke språket og leseforståelsen til en flerspråklig elev på 5. trinn. Jeg valgte å bruke eventyret om de tre Bukkene Bruse i tre versjoner, og ha hovedvekt på ordforrådet. Det er avgjørende for både språkutvikling og leseforståelse. Eventyret har vært, og er, en viktig del av norsk kulturarv, og dette er det viktig at også flerspråklige elever får kjennskap til. I tillegg til det gamle eventyret brukte jeg også bøkene *Bukkene Bruse på Badeland* av Bjørn F. Rørvik og *Klabert* av Tor Åge Bringsvær, som begge utvider og omformer det gamle eventyret på en leken og humoristisk måte.

Hensikten med opplegget var å bidra til språkutvikling gjennom å lytte og lese, samtale, lære nye ord og begreper og også bruke eventyrmønsteret til å skrive egen tekst. Målet var at den flerspråklige eleven, som hadde problemer med å uttrykke seg både muntlig og skriftlig, skulle kunne samtale om innholdet i disse enkle og humoristiske tekstene. Og at han etterpå skulle kunne skrive en tekst selv ved hjelp av digitale verktøy, og ordne teksten med overskrift, innledning og avslutning. Samtidig var målet at dette fem-timers undervisningsopplegget skulle bidra til å utvikle elevenes ordforråd og begrepsforståelse, og bidra til interkulturell forståelse.

Arbeid med eventyret om Bukkene Bruse: - Hva er en seter?

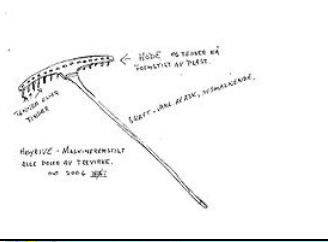

Siden det i en god læreprosess kan være viktig å støtte seg på noe kjent før vi strekker oss mot noe nytt og ukjent stoff, ønsket jeg i førlesingsfasen å forberede elevene på den konkrete teksten som skal leses. Jeg startet derfor med å hente fram tidligere kunnskaper og erfaringer fra eventyrsjangeren ved å spørre eleven om han kjente til noen eventyr fra før. Han kom først ikke på noen, men da jeg spurte om konkrete eventyr som *Rødhette*, *Snehvit*, *Askepott*, *De tre Bukkene Bruse*, osv. svarte han at han hadde hørt om disse. Han kikket på de tre eventyrbøkene som lå på bordet foran oss, og jeg spurte ham om hvilket eventyr han trodde at disse handlet om. Han svarte med en gang *Bukkene Bruse*, og gjennom videre samtale om bildene på omslaget forsto jeg at han kjente litt til dette eventyret fra før. Han lurte imidlertid på hvorfor de egentlig het "Bukkene Bruse", og jeg forklarte ham at alle de tre bukkene hadde samme navn, nemlig "Bruse". Akkurat som han har et etternavn heter bukkene "Bruse". Jeg spurte ham videre om han visste hva en bukk er, og da ristet han på hodet. Jeg viste et bilde av geitebukker, og forklarte at bukken er en geitehann. Vi snakket litt om typiske trekk ved en geit, og forskjellen og likhet på geit og sau.

For å illustrere figurene ytterligere og lede ham inn i handlingen, fikk han så se en kort fotostory satt sammen av tegninger, som jeg hadde funnet på youtube (<http://www.youtube.com/watch?v=M3yFqtm-g58>). Filmen viste eventyret på en annerledes og litt morsom måte. Eleven viste stor interesse for filmen, og ville vite om det finnes troll i virkeligheten. Jeg forklarte at figurene i eventyrene er fantasifigurer som noen har funnet på. Jeg fortalte også at det er ingen som vet hvem som egentlig diktet dette gamle eventyret. Det ble skrevet ned av to menn, Asbjørnsen og Moe, da de reiste rundt i landet vårt for å samle mange, gamle eventyr som folk fortalte til hverandre. Jeg spurte om han kunne noen eventyr fra landet han kom fra? Han fortalte at han hadde hørt noen, og at de ofte handlet om dyr. Han sa at det var ett som lignet på Bukkene Bruse – og at det handlet om tre skilpadder og en løve. Faren hadde fortalte disse eventyrene.

Vi snakket om noen sentrale ord og uttrykk som jeg hadde plukket ut på forhånd og illustrert med bilder i en matrise med overskriftene ord, bilde og min forklaring.

ORDFORKLARINGER:

ORD	BILDE	MIN FORKLARING
BUKK		
SETER		
FETE		

BRO		
FOSS		
TROLL		
TINN- TALLERKENER		
RIVESKAFT	← Høye på tallet er Tallet er høyt Høyere - ikke høyere Satt - ikke satt, utsmakende. Høyere - ikke høyere Satt - ikke satt, utsmakende.	
FIN I MÅLET		
BI LITT		

Bildene gjorde at det gikk greit å forklare begrepene. Spesielt vanskelig synes jeg det var å forklare ordet *seter*, siden det er et sted som er forbundet med mye gammel tradisjon. Jeg forklarte at det er svært få setre i drift nå, men at noen holdes åpne for turister som kan se og oppleve hvordan de ble drevet før. På noen kan en også få kjøpt seg rømmevaffel og kaffe. Siden han aldri hadde sett en seter ble nok dette litt abstrakt for ham. Men også uttrykk som *bi litt* og *fin i målet* var vanskelige for ham å få tak i, siden begge er gamle uttrykk som ikke brukes så ofte lenger. Her måtte jeg lage mine egne oversettelser for å forklare uttrykkene. Til slutt ba jeg ham om å lese stille gjennom eventyret, der leseoppdraget var å streke under alle ordene han ikke forsto. Han satt bare strek under ett ord, og det var *hette*. Han sier *het*, så kanskje det var derfor han ikke gjenkjente denne formen av verbet. Han klarte å gjenfortelle eventyret med egne ord etterpå, som viser at han hadde forstått hovedinnholdet til tross for flere nye ord. Noen ganger famlet han litt når han skulle finne de rette ordene og uttrykkene, men det ga meg en fin anledning til konkretisere mer og lede ham på rett vei.

Neste time repeterte vi eventyret ved å snakke om bildene i skjemaet. Han skrev etterpå sin forklaring på begrepene i skjemaet med egne ord:

FOSS		vansam rener ned åver
TROLL		fin i Hulør
TINN- TALLERKENER		Taber ken av metal
RIVESKAPT		de som vi Haber i
FIN I MÅLET		fin i sbemen
BI LITT		Vent lit

For å konkretisere eventyrsjangeren snakket vi om typiske trekk som begynnelse, slutt, tallet tre og trollet som eventyrfigur:

Hvordan begynner eventyret?	
Hvordan slutter eventyret?	
Typiske eventyrfigurer	
Vanlige tall i eventyr	

Vi prøvde oss også på en liten dramatisering der vi lånte to elever fra klassen til å være bukker. Han hadde mest lyst til å være den store bukken, selv om den har mye vanskeligere replikker. Jeg fikk lov til å være trollet. Dette gjorde vi for å trene enda mer på ord og uttrykk i en naturlig sammenheng, og for å få mønsteret og gjentakelsene i eventyret tydeligere fram. Vi måtte dramatisere eventyret flere ganger før replikkene og handlingene satt. Dette ble en morsom lek for både han og de andre elevene, samtidig som han fikk brukt språket.

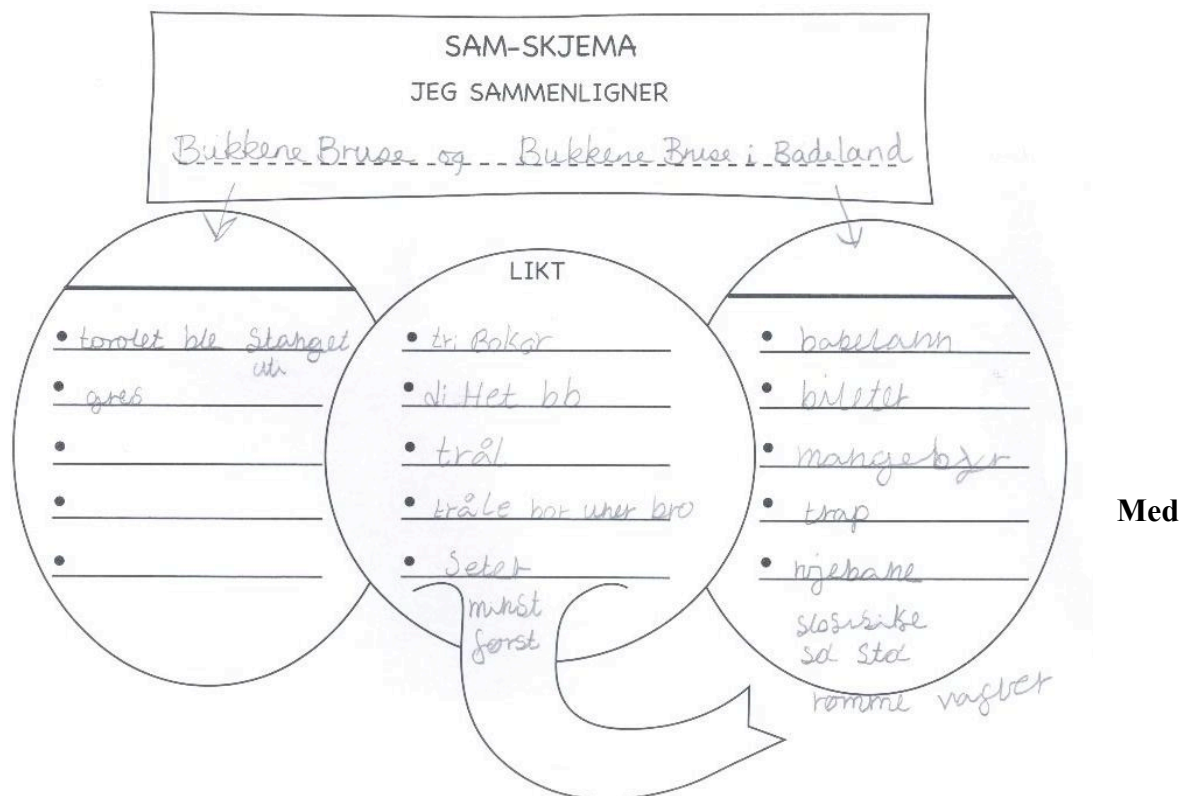
Billedboka *Bukkene Bruse på Badeland*

Nå trodde jeg at han kjente eventyret så godt at han var klar for billedboka *Bukkene Bruse på Badeland*. I denne boka tar ikke bukkene den forventede veien over broen, men derimot veien til det forlokkende Badeland. Her blir det kaos når trollet dukker opp. Boka leste jeg høyt for ham, men la inn mange stopp der vi kunne se på detaljer i bildene og utdype handlingen gjennom samtale. Jeg stilte spørsmål som: *Legger du merke til noe spesielt her? Er det noe som overrasker deg? Hva ville du gjort hvis du var den minste bukken Bruse? Hva tror du vil skje videre?* Igangsetterne brukte jeg for å få ham til å involvere seg mer personlig i handlingen og invitere ham til å uttrykke sine følelsesmessige reaksjoner på det som skjer. Disse små samtalene krevde også ord og uttrykk som han ikke var så sikker på, og det var en fin situasjon til å utvide ordforrådet hans. Et eksempel på en slik samtale var da han skulle fortelle om han selv ville valgt å gå til seteren eller til badelandet. Han svarte raskt at han ville

valgt badelandet fordi det hørtes ”mye gøyere” ut. Seteren syntes han hørtes ut som et litt kjedelig sted. Dessuten visste han ikke om han likte rømmevafler, for det hadde han aldri smakt. Han likte vafler, men visste ikke hva rømme var.

Sammenligning

For at han skulle få en dypere forståelse av eventyrene og ulike ord, jobbet vi med sammenligning. Vi fylte ut et skjema, med likt og ulikt. Målet var også at han skulle relatere *Bukkene Bruse på Badeland* til original-eventyret. Jeg tenkte at å finne likheter og forskjeller vil vise evnen til å sammenholde og reflektere over innholdet i de to tekstene. Han klarte å finne mange likheter og forskjeller. Muntlig fortalte han også ganske detaljert om dette og viste god innsikt, mens han strevde mer med å formulere det skriftlig.

***Klabert* inn i eventyrskogens fantasiland – med konkreter**

Neste time leste jeg billedboka *Klabert*, om Klabert som bor i et rødt hus i eventyrskogen der jobben hans er å reparere eventyr som det er blitt noe feil med. Og det er mange feil! Den store bukken Bruse har problemer med å treffe trollet når han skal stange det ut i elva og trenger selvfølgelig briller! Til vår overraskelse var den største bukken og trollet venner i denne historien! Jeg la inn mange lesestopp for å dvele litt ved historien og sjekke om han forstod ord og uttrykk. For å illustrere ord som *kompass* og *kastanjenøtt* hadde jeg tatt med noen konkreter. Kommentarene og spørsmålene hans fortalte meg at han ”hang godt med” gjennom alle krumspringene i historien. Han forstod at kastanjenøtta var en vei inn i fantasiverdenen og spurte om vi ikke kunne gå ut til det store kastanjetreet i skolegården og se om vi kunne finne en. Det gjorde vi, og vi fant en fet, rund og glatt nøtt som han puttet i lomma.

Da vi kom inn igjen, tok han kastanjenøtta i hånden, og sa at han følte at den fikk fantasien til å strømme ut av ham. Kanskje det var den som hjalp ham til å dikte eventyret hans med tittelen ”*De tre skilpaddene Langsom som skulle over elva for å spise middag*”. Her skrev han om at under elva lå den sure og sultne krokodillen. Han brukte akkurat samme oppbygning som i det opprinnelige *Bukkene Bruse* når han diktet, men han diktet eventyret slik det kanskje kunne ha vært fortalt i hans afrikanske hjemland. Han ønsket å skrive på datamaskin, men skrev veldig seint og det ble mange feil. Jeg valgte likevel ikke å kommentere dette mens han diktet eventyret sitt for ikke å forstyrre den kreative prosessen. For å kunne fullføre eventyret ble det derfor mest praktisk at vi skiftet litt på å skrive. Da jeg var hans sekretær fulgte han meg med argusøyne og rettet på meg hvis det ble noen feil. En gang skrev jeg troll i stedet for krokodille, og da ga han meg tydelig beskjed om det. Da eventyret var ferdig leste han hele teksten høyt for meg med god flyt og synlig stolthet. Han insisterte også på å sette inn en liten illustrasjon i eventyret. Helt til slutt skrev vi det ut slik at han kunne ta den med hjem og lese for familien sin. Han var synlig stolt da klassekameratene lurte på om det virkelig var han som hadde diktet alt dette.

DI TRE KJILPADENE LANGSOM

SOM SKULE SVEME ÅVER ELVA FOR OG SPISE middag
Det var en gang en krokodille som hadde gjemt seg i sanden under brua. Den var sur og gretten fordi den var så sulten.

Først gikk den minste skilpadden over brua. Den laget en trippelyd.

Så skrek den sure og synte krokodillen: vem er som tripper på min bro? Det er den minste skilpadden som tripper over brua for å spise middag på den andre siden. Nå kommer jeg og spiser deg, skrek krokodillen. Ikkje ta meg. Ta heller storebroren min. Det er mye mer kjøtt på han. Ok. Gå da! Sukket krokodillen.

Så gikk den mellomste skilpadden over broa. Den laget vanlig lyd da den gikk over. Hvem er det som tripper på min bro? Det er den mellomste skilpadden som skal gå til middag på den andre siden. Nå kommer jeg og tar deg, skrek krokodillen enda høyere enn sist! Nå var den enda sultnere enn før. Nei, nei, ikke ta meg. Ta den største broren min. Han er mye sterkere enn meg og har mye kjøtt på kroppen. Ok. Gå da!

Til slutt kom den største skilpadden. Den laget en sterk lyd med føttene sine. Hele broa ristet da den gikk oppå den. Hvem er det som tripper på min bro? Denne gangen skal jeg ta deg skrek krokodillen kjempehøyt. Den svømte ut fra under broa og kravlet over rekkverket. Skilpadden stanget krokodillen med det harde skallet sitt. Krokodillen fikk skikkelig vondt i den lange nesen sin og falt baklengs ned i elva igjen. Han ble så redd at han svømte av gårde til en annen bro.

Så kunne skilpaddene spise middagen sin. Og snipp snapp snute, så er eventyret ute.

Erfaringer

Jeg har nå erfart at det er viktig å være en stund i førlesingsfasen for å skape motivasjon og forberede temaet godt. I denne fasen er innlæring av nye ord og begreper sentralt, og det er viktig å ta i bruk mange forskjellige strategier for å konkretisere og sette dem inn i en sammenheng. På denne måten bygges det litt etter litt et støttende stillas for elevene slik at den totale forståelsen av teksten kan bli god til slutt. I tillegg er det nødvendig å ha kunnskaper om hvordan vi kan utvikle de språklige ferdighetene til flerspråklige elever gjennom et målrettet arbeid både inne i klasserommet og i smågrupper. Ikke minst er lærerens engasjement og forventning om et godt lærings-resultat av stor betydning.

Det å være flerspråklig er en ressurs og ikke et problem. I tillegg til å lære et nytt språk er det imidlertid også krevende å tilpasse seg en ny kultur og et annet levesett, samtidig som de skal ivareta sin egen identitet. I femte klassen møter elevene utfordrende tekster og det stilles dermed store krav til leseferdighet og forståelse. Å forstå språklige bilder og metaforer og å ”lese mellom linjene”, kan være krevende for mange elever, men siden flerspråklige ofte har mindre ordforråd og ofte ikke sammen bakgrunnskunnskap må det jobbes mye med dette.

Ved opplegget med ”Bukkene Bruse” fikk jeg gitt eleven litt kunnskaper om norsk kultur. Han ble fanget av eventyrene og motivasjonen økte betraktelig. Det var fint å oppleve hvordan det etter hvert bygde seg opp en kompetanse og et skriveoverskudd under bearbeidingen av de tre historiene. Eventyret han diktet til slutt bare rant ut av ham som en liten elv – uten stopp. Jeg hadde egentlig tenkt at han skulle skrive selv på PC-en, men oppdaget raskt at han strevde veldig med å finne bokstaver og tegn. Det ble derfor en god løsningen denne gangen at han for det meste diktet, mens jeg skrev mens han fortalte eventyret som ”presset på” i hodet hans.

Opplegget innbød også til mange samtaler underveis. Det å utforske bilder sammen og fundere over noe som skjer eller ikke skjer, skaper mange gode situasjoner der språket kan utforskes og nye ord og uttrykk prøves ut. For mer etterarbeid, kunne teksten hans vært brukt som utgangspunkt for videre arbeid med grammatikk og rettskriving. Tor Åge Bringsværd har også skrevet flere bøker for barn som bygger på gamle eventyr og eventyrfigurer, som også kunne vært jobbet videre med. Hans bøker har en lun form for humor, samtidig som vi er ved kjernen av den norske kulturen. Det er viktig å gi andrespråkselevne noen av de referansepunktene norske barn får inn med morsmelka.